WEDDHATAMA
JINARWA

Wewulang pangagemane para sinatriya luhur ing Tanah Jawa angagem ilmu kang luhur.

WEDDHA TAMA JINARWA

Wewulang pangagemane
para sinatriya luhur ing tanah Jawa
angagem 'ilmu kang sabener

Kawardenan kang dadi pikarepe
apa bener - benering tembunge kabeh
dening sawijining Sarjana
ing Surakarta nalika
awaling abad 20 Masehi

Winangun basa Jawa ngoko
aksara Latin dening
R. TANOJO

Penerbit "P e l a j a r"
Jl. Diponegaro 20.
S a l a.

"PAMBUKA"

Nuwun, wiyose, mungguh anane layang Weddhatama kang wis pada kasumurupan ing akeh iku misuwure yasan dalem K G P A A Mangkunegara IV.

Ana sawenehe Sarjana ing Surakarta ngandikakake, yen layang Weddhatama iku, satemene karangane R M Ng Wirjakusuma, priyayi mantri langenpraja ing Mangkunegaran.

Ana maneh sawijining Sarjana ing Surakarta nyaritakake, yen anane layang Weddhatama iku, awit saka karsa dalem Sri Susuhunan Pakubuwana IX, dawuh marang Pujangga R Ng Ranggawarsita

Ananging mungguh ing satemen temene, isih samar, awit durung bisa kasumurupan kalayan tanda yekti kang terang.

Samengko tinemu sawijining layang Weddhatama kang wis kanti jarwane ing basa Jawa Krama, sarta apa kang kasebut ing dalem oreyane Sarjana kang anjarwakake iku, ujare miturut lupiyan kang ana patokane. Sarehne kahanane layang mau ana bedane satitik rong titik tinimbang karo layang layang Weddhatama liya - liyane, dadi sawutuhe kahanane layang iku prelu tak gelarake ing kene, murih kasumurupan ing akeh, kena kanggo tetimbangan. mestine para maos bakal bisa anggalih piyambak. kapriye mungguh kahanane ? mung basa ing jarwane dalah oreyane kang babone katulis ing aksara Jawa lan basane Jawa Krama, samengko takwa— ngun nganggo basa Jawa Ngoko aksara Latin.

Ananging sadurunge anggalarake Weddhatama jinarwa mau, prelu anggelarake disik uga sawijining Weddhatama maneh, miturut babon kang tinemu ana ing Ngayukyakarta, isih tulisan tangan tangan aksara Jawa, kaya - kaya layang iki isih cedak karo babone kang asli, kang samengko wis tak salini aksara Latin.

Wusananing aturku mung muga andadekake ing kauningane para maos, yen layang Weddhatama iku, tumekane samengko iki wis dumadi pirang - pirang warna kang ana beda bedane ing kahanane, sanadyan jarwane uga tinemu beda - beda, miturut panemune para Sarjana kang pada karsa anjarwakake dewe - dewe. Aku mung anyumanggakake apa anane bae.

Juru Paniti Pustaka,

R Tanojo

WEDDHATAMA

Miturut babon kang tinemu ana ing Ngayugyakarta kaya kaya isih cedak karo babone kang asli Pangkur

1. Mingkar-mingkuring ukara, akarana karenan mardi siwi, sinawung resmining kidung, sinuba sinukarna, mrih kretarta pakartining 'ilmu luhung, kang tumrap ing tanah Jawi agama ageming Aji. 1]

2. Jinejer neng Weddatama, mrih ta kemba kembengan— ing pambudi, mangka nadya tuwa pikun, yen ta mikani rasa, yekti sepi sepa lir sepah asamun, samasane pakumpulan, gonyak - ganyuk nglelingsemi 2]

3. ngGugu karsane priyangga, nora nganggo peparah lamun angling, lumuh ingaran balilu, uger guru aleman, nanging janma ingkang wus waspadeng semu, sinamun ing samudana, sesadoning adu manis.

Surasane, mung rong pada bae.

1] Mingar - mingering cara reroncening tetembungan, sabab saka kasengsem mulang putra, rinengga asrining tembang, dibebungah lan diarubiru, murih putus pangulahing kawruh kang pinunjul, kang kelaku ana ing nusa Jawa, miturut agama kang dadi agem - agemaning Narendra.

2] Dijejerake ana ing pakem kang utama, murih ora suda kamempenganing pambudi, iya sanadyan wong tuwa tiklu pisan, yen ora mangreteni marang rasa, sayekti sepi tanpa rasa kaya dene sepah kang wis sepen sarine, manawa pinuju ana ing pajagongane wong akeh, patrap lan pangucape benyunyak - benyunyuk temahan angisin - isini. [R. Tanojo].

4. Si pengung nora nglegewa, sangsayarda denira cacariwis ngandar - andar angendukur, kandane nora kaprah, saya elok alangka longkanganipun, si wasis waskita ngalah, ngalingi marang sipingging.

5. Mangkono 'ilmu kang nyata, sanyatane mung weh reseping ati, bungah ingaranan cubluk, sukeng tyas yen den ina, nora kaya si punggung anggung gumunggung, ugungan sadina dina, aja mangkono wong urip.

6. Uripe sapisan rusak, nora mulur nalare ting saluwir, kadita guwa kang sirung, sinerang ing maruta, gumarenggeng anggereng anggung gumrunggung, pinda kandane si muda, prandene paksa kumaki.

7. Kikisane mung sapala, palayune ngandelken yayah wibi, bangkit tur bangsane luhur, lah iya ingkang roma, balik sira sarawungan bae durung, ring artining tatakrama, nggon-anggon agama suci.

8. Socaning jiwangganira, pan katara lamun pocapan pasti lumuh asor kudu unggul, sumengah sesongaran, yen mangkono kena ingaran katungkul, karem ing reh kaprawira, nora enak iku kaki.

9. Kekeraning 'ilmu karang, kekarangan saka bangsaning gaip, iku boreh paminipun, tan rumasuk ing jasad amung aneng sajabaning daging kulup, yen kapengkok pancabaya, ubayane mbalenjani.

10. Marma ing sabisa-bisa, bebasane muriha tyas basuki, puruhitaa kang patut, lan traping angganira, ana uga angger uger ing kaprabun, abon-aboning panembah, kang kambah ing siyang ratri.

11. Iku kaki tekokena, marang para sarjana kang maratapi, mring tapaking tepa tulus, kawawa nahan hawa, wruhanira mungguh sanyataning 'ilmu, tan pasti neng janma wreda tuwin muda sudra kaki.

12 Sapantuk wahyuning Allah, gya dumilah mangulah ilmu bangkit, bangkit mikat reh mangukud, kukud ining jiwangga, yen mangkono kena sinebut wong sepuh, lire sepuh sepi hawa, awas roroning atunggil

13. Tan samar pamoring Suksma, sinuksmaya winahya ing asepi, sinimpen telenging kalbu, pambukaning warana, tarlen saking liyep layaping aluyut, pinda pesating supena, sumusuping rasa jati

14 Sajatine kang mangkana, wus kakenan nugrahaning Hyang Widhi, bale 'alaming asuwung, tan karem karameyan, ingkang sifat wisesa winisesa wus, mulih mula mulanira, mulane wong anom sami.

Sinom:

1. Nulada laku utama, tumraping wran tanah Jawi, Priyagung ing Ngeksiganda, Panembahan Senapati, kapati amarsudi sudaning hawa lan napsu pinesu tapa brata, tanapi ing siyang ratri, amemangun karyenak tyasing sasama.

2. Samasane pasamuwan, memangun marta martani, sinambi ing saben masa, kala-kalining asepi, lelana teki-teki, nggayuh geyonganing kayun, kayungyun eninging tyas, sanityasa pimrihatin, puguh panggah cegah dahar lawan nendra

3. Saben mendra saking wisma, lelana laladan sepi, nging sep sepuhing sapana, mrih pana pranaweng kapti, titising tyas marsudi, mardawaning budya tulus, mesu reh kasudarman, neng teping jalanidi, sruning brata kataman wahyu jatmika.

4. Wikan wengkoning samodra, kederan wus den ideri, kinemat kamoting driya, rinegem sagegem dadi, dumadya angratoni, nenggih Kangjeng Ratu Kidul, ndedel nggayuh nggegana umara marak maripih sor prabawa lan Priyagung Ngeksiganda.

5. Dahat denira aminta, sinupeket pangkat kanti, jroning 'alam palemunan ing pasaban saben sepi, sumanggem anyanggemi, ing karsa kangwus timantu, pamrihe mung ameminta, supa'ate teki teki, nora ketang teken janggut suku jaja.

6. Prajangjine abipraya saturun turuning wuri, mangkono trahing awirya, yen amaksih mesu budi, dumadya glis dumugi iya ing sakarsanipun, Priyagung Ngeksiganda, nugrahane prapteng mangkin, trah tumerah darahe pada wibawa.

7. Ambawani tanah Jawa kang pada jumeneng Aji, satriya dibya sumbaga, tan liyan trahing Senapati, pan iku pantes ugi, tinulad labetanipun, ing sakuwasanira, enake lan jaman mangkin, sayektine tan bisa ngepleki kuna.

8 Lowung kalamun tinimbang, ngaurip tanpa prihatin, nanging ta ing jaman mangkya, pra muda kang den karemi, manulad nulad Nabi, Nayakengrat Gusti Rasul, anggung ginawe umbak, saben seba mampir masjid, ngajap ajap mukjijat tibaning drajat.

9. Anggung anggubel sari'at. saringane tan den wruhi, Dalil Chadis lan Ijemak, Qiyase nora mikani, katungkul mungkul sami, bangkrak aneng masjid agung, kalamun maca kutbah lelagone Dandanggendis, swara arum ngumandang cengkok Palaran.

10. Lamun sira paksa nelad, tuladane kangjeng Nabi. ongger kadohan panjangkah, wateke tan betah kaki, rehne ta sira Jawi, satitik bae wus cukup, aja guru aleman, nelad khas ngepleki Pekih, lamun pengkuh pangangkah yekti karamat.

11. Nanging enak ngupaboga, rehne ta tinitah la,if, apa ta suwiteng Nata, tani tanapi agrami, mangkono mungguh mami, padune wong dahat cubluk, durung wruh cara Arab, Jawane bae tan ngenting, parandene paripaksa mulang putra.

12. Saking duk maksih taruna, sadela wus anglakoni, aberag marang agama, maguru anggering khaji sawadine tyas - mami banget wediku ing besuk, pranatan akhir jaman, tan tutug kaselak ngabdi, nora kober sembahyang gya tinimbalan.

13. Marang ingkang angsung pangan, yen kasuwen den dukani, abubrah kuwur tyasingwang, lir kiyamat saben ari, bot Allah apa Gusti, tambah tambuh solahingsung, lawas - lawas nggrahita, rehne ta suta priyayi yen mamriha dadi kaum temah nista

14. Tuwin ketib suragama, pan ingsun nora winaris, angurbaya ngantepana, pranatan wajibing urip, lampahan angleluri, aluraning pra leluhur kuna - kumunanira, kongsi tumeka samangkin, kikisane tan lyan amung ngupaboga.

15. Bonggan kang tan mrelokena mungguh ugering ngaurip, uripe lan tri prakara, wirya arta tri wirasis kalamun kongsi sepi, saka wilangan tetelu, telas tilasing janma, aji godong jati aking, temah papa papariman ngulandara.

16. Kang wus waspada ing patrap, mangayut ayat winawis, wusana wosing jiwangga, melok tanga aling - aling, kang ngalingi kalingling wenganing rasa tuwlawung, keksi saliring jaman, angalangut tanpa tepi, yeku aran tapa tapaking Hyang Suksma

17. Mangkono janma utama, tuman tumanem ing sepi, ing saben rikala masa mangsah amemasuh budi, laire anetepi, ing reh kasatriyanipun susila anor raga, wiknya met tyasing sasami, yeku aran wong barek berag agama.

18. Ing jaman mengko pan ora, arahe para taruni, yen antuk tuduh kang nyata, nora pisan den lakoni, banjur njujurken kapti, kakekne arsa winuruk, ngandelken gurunira, panditaning proja sidik, tur wus manggon pamucunge mring mari'fat.

Pucung :

1. 'Ilmu iku kalakone Kanti laku, lekase lawan khas, tegese khas nyantosani, setya budya pangekesing dur angkara.

2. Angkara gung, neng angga anggung gumulung, gegolonganira, tri loka lekere kongsi, yen den umbar ambabar dadi rubeda

3. Beda lamun wus sengsem reh ing asamun, semune ngaksama, sasamane bangsa sisip, sarwa sareh saking mardi martotama

4. Tuman limut durgameng tyas kang weh limput karem ing karamat, karana karoban ing sih, sihing Suksma ngrepda saardi gengira.

5. Yeku patut tinulad tulad tinurut, sapituduhira, aja kaya jaman mangkin, keh pra muda mundi diri lafal mana

6. Durung pecus kasusu kaselak besus, amanani lafal, kaya sayid weton Mesir, pendak - pendak angendak gunaning janma

7. Kang kadyeku kalebu wong ngaku aku. akale alangka, elok jaman den mohi, paksa ngangkah langkah met, kawruh ing Mekah

8. Nora weruh rosing rasa kang rinuruh, lumeket ing angga, anggere pada marsudi, kana kene kahanane nora beda.

9. Uger lugu denta mrih pralebdeng kalbu, yen kabul kabuka, ing drajat kajating urip, kaya kangwus winahyeng sekar Srinata.

10. Basa 'ilmu mufakate lan panemu, pasahe lan tapa, yen satriya tanah jawi, kuna - kuna kang ginilut tri prakara.

11. Lila lamun kelangan nora gegetun, trima yen kataman sak serik sameng dumadi, tri legawa nalongsa srah ing Batara

12. Batara gung, inuger graning jejantung, jenek Hyang Wisesa, pasenedah suci, nora kaya simuda mudar angkara.

13. Nora uwus kareme anguwus uwus, uwuse tan ana, mung janjine muring - muring kaya buta buteng betah nganiaya.

14. Sakeh luput ing angga tansah linimput, linimpet ing sabda, narka tan ana udani, lumuh ala ardane ginawe gada.

15. Durung punjul, ing kawruh kaselak jujul, kaseselan hawa, cupet kapepetan pamrih, tangeh nedya anggambuh mring Hyang Wisesa.

Gambuh :

1. Samengko ingsun tutur, sembah catur supaya lumuntur, dingin raga cipta jiwa rasa kaki, ing kono lamun tinemu, tanda nugrahaning Manon.

2. Sembah raga puniku, pakartine wong amagang laku, sesucine asarana 'saking warih, kang wus lumrah limang wektu, wantu wataking wewaton.

3. Ing nguni uni durung, sinarawung wulang kang sinerung, lagi iki bangsa khas metokken anggit, mintonken kawignyan pun sari'ate elok-elok.

4. Titik kaya santri dul, gajeg kadi santri bra kidul, saurute pacitan pinggir pasisir, ewon wong kang pada nggugu, anggere pada nyalemong.

5. Kasusu arsa weruh, cahyaning Hyang kinira yen karuh, ngarep arep kurup arsa den kurebi, tan weruh yen urip iku, akale kaliru enggon.

6. Yenta jaman rumuhun, tata titi tumrah tumaruntun, bansa sri'at tan winor lan laku batin, dadi nora duwe bingung kang pada nembah Hyang Manon.

7. Lire sari'at iku, kena uga ingaranan laku, dihin ajeg kapindone ataberi, pakolehe putraningsun, nyenyeger badan mrih kaot

8. Wong seger badanipun, otot daging kulit balung sungsum tumrahing rah memarah antenging ati nenungku, angruwat ruweding batos.

9. Mangkono mungguh ingsun, ananging ta sarehne asnapun, beda beda panduk panduming dumadi, sayektine nora jumbuh, tekad kang pada linakon.

10. Nanging ta paksa tutur, rehne tuwa tuwase mung catur, bok lumuntur lantarane ring utami, sing sapa temen tinemu nugraha geming kaprabon.

11. Samengko sembah kalbu, yen lumintu uga dadi laku, laku agung kang kagungan Narapati, patitis teteping kawruh, meruhi marang kang momong.

12. Sucine tanpa banyu, amung nyenyuda ardaning kalbu pambukane tata titi ngati ati, atetep talaten atul, tuladan marang waspaos.

13. Mring jatining pandulu panduking don dedalan satuhu lamun lugu legutaning reh maligi, lagiyane tumaluwung, wenganing alam kinaot.

14. Yen wus kambah kadyeku, sarat sareh saniskareng laku kalakone saka eneng ening, eling ilange rasa tumlawung, kono adil ing Hyang Mamon.

15. Gagare ngunggar kayun, tan kayungyun mring ayuning kayun, bangsa anggit yen ginigit nora dadi, marma den awas den emut, mring pamurunging lelakon.

16. Samengko kang tinutur, sembah katri kang sayekti katur, mring Hyang Suksma, suksmanen saari ari, arahen dipun kacakup, sembahing jiwa sutengong.

17. Sayekti luwih prelu, ingaranan pepuntoning laku, kalakuwan kang tumrap bangsaning batin, susine lan awas emut, mring alaming lama maot.

18. Ruktine ngangkah ngukud, ngiket ngruket tri loka kakukud, jagad agung ginulung lan jagad alit, den kandel kumandel kulup, lan kalaping alam kono.

19. Keleme mawa limut, kalamatan jroning 'alam kanyut, sanyatane iku kanyatahan kaki, sajatine yen tan emot, sayekti tan bisa amor.

20. Pamete saka luyut, sarwa sareh saliring panganyut, lamun yitna kayitnan kang miyatani, tarlen mung pribadi nipun, kang katon tinonton kono.

21. Nging aywa salah surup, kono ana sajatining urub, yeku urup pangarep uriping budi, sumirat sirat narawung, kadya kartika katongton.

22. Yeku wenganing kalbu, kabuka ta kang wengku wi – nengku, wewengkone wus kawengku ing sireki. nging sira uga winengku mring kang pinda kartika byor.

23. Samengko ingsun tutur, gantya sembah ingkang kaping catur, sembah rasa karasa rosing dumadi, dadine wus tanpa tuduh mung kalawan khasing batos.

24. Kalamun durung lugu, aja pisan wani ngaku aku, antuk siku kang mangkono iku kaki, kena uga wenang muluk, kalamun wus pada melok.

25. Meloke ujar iku, kudu santosa ing budi teguh, sarta sabar tawakal legaweng ati, iku den awas den emut den me— met yen arsa momot.

26. Pamote ujar iku, yen wus ilang sumelanging kalbu, amung kandel kumandel ngandel ing takdir, trima lila ambek sa – du, weruh wekasing dumados.

27. Sabarang tindak tanduk, tumindake lan sakadaripun, den ngaksama kasisipaning sesami, sumimpango ing laku dur, ardaning budi kang ngrodon.

28. Dadya wruh iya dudu, yeku minangka pandaming kal - bu, ingkang mbuka ing kijabu'llah gaib, sesengkeran kang sinerung dumunung telenging batos.

29. Rasaning urip iku, krasa momon pamoring sawujud, wujudu'llah sumarambah 'alam sakalir, lir manis kalawan madu, endi anane ing kono.

30. Endi manis ndi madu, yen wus bisa nuksmeng pasang semu, pasamuwaning Hep Ingkang Maha Suci, kasikeping tyas kacakup, kasatmata lair batos.

31. Ing batin tan kaliru, kedap kilat liniling ing kalbu, kang minangka colok celaking Hyang Widdhi, widadadaning budi sadu, pandak panduking lirwenggon.

32. ngGonira mamrih tulus, kalaksitaning reh kang ginuruh nggyanira mrih wiwal warananing gaib, paran ta lamun tan weruh sasmita jatining endog.

33. Putih lan kuningipun, lamun arsa titah teka mangsul, dene nora mantra-mantra yen ing lair, bisaa aliru wujud, kadadiyane ing kono.

34. Istingarah tan metu, lawan istingarah tan lumebu, dening jro wekasane dadi jawi, rasakena kang tuwajuh, aja kongsi kabesturon.

35. Karana yen kabanjur, kajantaka tumekeng saumur, tanpa tuwas yen tiwasa ing dumadi, dadi wong ina tan weruh, deweke den anggep dayoh.

Kinanti.

1. Mangka kantining tumuwuh, salami mung awas eling, eling lukitaning alam, dadya wiryaning dumadi, supadi niring sangsaya, yeku pangreksaning urip.

2. Marma den taberi kulup, angulah lantiping ati, rina wengi den anedya, pandak panduking dumadi, mbengkas kaardaning driya, supadya dadya utami.

3. Pangasahe sepi samun, aywa esah ing salami, samasa wis kawistara, leladepe mingis-mingis, pasah kukir Reksamuka, kekes srabedaning budi.

4. Dene awas tegesipun, waruh warnaning urip miwah wi – sesening tunggal, kang atunggil rina wengi, kang mukitani sakarsa, gemelar 'alam sakalir.

5. Aywa sembrana ing kalbu, wawasen wuwustreki, ing kono yekti karasa, dudu ucape pribadi, marma den sambadeg sedya, wewesen praptaning uwis.

6. Sirnakna semanging kalbu, den waspada ing pangeksi, yeku dalaning kasidan, sinuda saking satitik, pamotahing napsu hawa, linalantih mamrih titih.

7. Aywa mematuh nalutuh, tanpa tuwas tanpa kasil kasalibuk ing srabeda, marma dipun ngati - ati, urip keh rencananira sambekala den kalingling.

8. Upamane wong lumaku, marga gawat den liwati, lamun kurang ing pangarah, sayekti karendet ing ri, apese kesandung padas, babak bundas anemahi.

9. Lumrah bae yen kadyeku, atetamba yen wus bucik, duweya kawruh sabodag, yen tan nartani ing kapti, dadi kawruhe kinarya, ngupaya kasil lan melik.

10. Meloke yen arsa muluk, muluk ujare lir wali, wola wali nora nyata, anggepe pandita luwih, kaluwihane tan ana, kabeh tanda - tanda sepi.

11. Kawruhe mung ana wuwus, wuwuse gumaib - gaip, kasliring titik tan kena, mancereng alise gatik, apa pandita antiga, kang mangkono iku kaki.

12. Mangka ta kang aran laku lakune 'ilmu sejati, tan dahwen patiopenan, tan panasten ora jail, tan ujurungi ing kaardan, amung eneng amrih eming.

13. Kaunang ing budi luhung, bangkit ajur - ajer kaki, yen mangkono bakal cikal, tukul wijining utami, nadyan bener kawruh ira yen ana kang nyulayani

14. Tur kang nyulayani iku, wus wruh yen kawruhe nempil, nanging laire angalah, katingala angemori, mung ngenaki tyasing liyan, aywa esak aywa serik.

15. Yeku ilafating wahyu, yen yuwana ing salami, marga wimbuhing nugraha, saking Hep Kang Maha Suci, cinancang pucuking cipta, nora ucul - ucul kaki.

16. Mangkono kang tinamtu, tampa nugrahaning Widdhi, marma ta kulub den bisa, mbusuki jaring janmi, pakuleh lair batinnya, iyeku budi premati.

17, Pantes tinulad tinurut, laladane mrih utami, utama kembanging mulya kamulyaning jiwa diri, óra ta yen ngeplekana, lir leluhur nguni - uni.

18. Ananging ta kudu kudu sakadarira pribadi, aywa tinggal tetuladan, lamun tan mangkono kakiyekti tuna ing tumtah poma kaestokna kaki.

O R E Y A N B A B
W E D D H A T A M A J I N A R W A

Bebukane Sarjana Kang Amardeni

Iki layang Weddatama, tegese Pepatokaning Putra'wijange, weddha, teges : pepakem. pepangge an, purba saka ing : wet. Tegese weddha, ana njarwani : memulen, purba saka ing : awet, seksine wis ana tembung kang ginelarake ing Pustakaraja, kaya ta Pustakaraja Weddya, jarwane . layang pepakeming ratu.

Ana maneh memulen sebab ana tembung : aswaweddha, aswaweddha, tegese : memulen jaran, jaran mau anggone memule kaeculake, dadi ora diparagad. Ana maneh tembung weddha, kang anyampuri, kayata : suweddha, tegese : dariji bokmanawa kapirid saka ing reregeman, sarta dariji, iku kanggo memakem.

Ana maneh weddha. kategesan : çacad tuwin boreb, iku saka ing wewenanging sastra : beda, weda, dene weddha boreh tegese disesaras anjupuk tembung awet, mulya, mula ana tembung widdhada, teges : slamet. Ana maneh tembung middhadareni, iya iku memule arep temuning panganten, memuleni malem bengi, ing karepe tembung : midada-reni, tegese : nyalameti wadon, wijange, midada iku nyalameti, reni iku wadon, amarga temuning panganten ana panggonaning wadon. Saweneh ana njarwani, tembung midadareni iku benere : midada daryani, kajarwanan : nyalameti barep, wijange, midada iku nyalameti, daryani iku karep, dadi memule mau supaya sa'ameta karep.

Dene tembung : Tama tegese : luwih saka ing wancahan tembung : utama. Tegese maneh, tama iku anak, saka ing wewenanging sastro : kama. Tegese maneh, tama iku tancep utawa tanem, mula ana tembung : kataman tegese : katancep, padane maneh kaya ta : tamanan, taneman, tanduran, tanceban Ana maneh tembung : taman, tegese : ora, iku saka andahing tembung kawi : tan, andahane dadi : datan utawa timan, kasebut ana ing layang Paramasastra.

Dene layang weddhatama mau ora mawa asmane kang ngang-git, saweneh ana kang ngarani anggitan - dalem Kangjeng Gusti Pangeran Adipati Arya Mangkunagara kang kaping Pat, uwis ka-nyatakake marang Mangkunegaran [jebulane] dudu : wasana saka caritaning para sepuh, saka ing karsa dalem Ingkang Sinuhun swarga kaping Sanga dawuh marang Pujangga Raden Ngabehi Ranggawasita, abdi dalem kaliwon Kadipaten Anom, supaya ka-gem wewulang para putra, anetepana kasatriyane, angagem 'ilmu kang sabener, dene bebuka ngarep anganggo awak - awak sarira dalem, awit saka angestokake dawuh pangandika dalem, mungguh titikane manawa dadi duta iya ana Utawa layang Weddhatama mau ana kangdi jarwani, supaya dadi seksi manawa ana kang owah sastrane, utawa tembunge, amarga sarehne akeh para bijaksana, utawa akeh para taruna anurun kurang satiti, nganti ora tulen ta-lering tetelane, wekasan parebutan, pada ngaku benere dewe - dewe ora ana kang mekasi, saya lawas saya owah saya bubrah, nganti lebur patokane, ing mangka tembung kawi, saka 'ilmu iku ana patokane, banjur kagelarake ing ngisor iki lupiyane, kang mawa Kawi kawardenan, kang wis Jawa kawantah bae, urute mangkene : [Mirsanana Weddhatatama Jinarwa].

- oHo -

WEDDHATAMA JINARWA

Tembunge karengga tembang Pangkur
Jarwane kawantah gancaran

1 a. Mingkar mingkuring angkara, akarana karenan mardi siwi, sinawung resmining kidung, sinuba sinukarta, mrih kretarta pakartining 'ilmu luhur, kang tumraping tanah Jawa, agama agem ing Aji.

1 b. Sumingkir [ora karsa] mungkur ing [tumoleh] nepsu (duka), asabab [jalaran] kademenen angrih [marentah] putra kaembanan [karengga] karesepen ing lelagon tembang, ka-bebungah kabecikake, supaya putus pangulahing kawruh duwur, kang kaanggo ing tanah Jawa, tatakrama ageming Nata.

2 a. Jinejer neng Weddhatama, mrih tan kemba kembeng-aning pambudi, mangka nadyan tuwa pikun yen tan mikani rah-si, yekti sepi sepa lir sepah asamun, samasane pakumpulan, go nyak ganyuk nglelingsemi

2 b Binuka ana Paugeran Putra, murih ora kemba kem-benganing panggalih, dadi utawa sanadyan tuwa ciklu, manawa ora nyumurupi rasa, sayekti sepi sepa kaya sepah garing, peparengane pakumpulan, tanpa deduga amirangake.

3 a. Nggugu karsane priyangga, nora nganggo peparah lamun angling, lumuh ingaran balilu, uger guru aleman naning janma ing kang wus waspadeng semu, sinamuning samudana, sesadoning adu manis.

3 b. Anggugu karepe dewe, ora mawa tetakeran manawa ngandika, lumuh ingaranan bodo, ugere mung kaburu ing penge-lembana, ananing wong kang wis awas ing pasemen, kailangake sa mudanane, dipasah ingadu memanisan.

4 a. Sipangung nora nglegewa, sangsayarda denira cecariwis, ngandar - andar angendukur, kandane nora kaprah, saya elok a-langka longkanganipun, si wasis waskita ngalah, ngalingi marang si pingging.

4a. Wong bodo ora anyana, sangsaya banget anggone umuk ing pangucap, ngandar ardar nganti mengger, panguccape ora mu fakat ora jimrah, banget mokal kamokalan antarane, wong pinter putusing rasa ngalah, ngalingi marang wong busuk.

5a. Mangkono 'ilmu kang nyata, sanyatane mung weh resep ping ati, bungah ingaran cubluk, sukeng tyas yen den ina, nora kaya si punggung angguang gumunggung, ugungan sadina dina, aja mangkono wong urip.

5b. Mangkono kawruh sajati, sajatine mung suka resepe ing ati, bungah ingaranan bodo, bungah manawa diina, ora kaya wong bodo tansah gumunggung, ugungan sadina dina, aja mang - kono wong urip

6a. Uripe sapisan rusak, nora mulur nalare ting saluwir, kadi guwa gung asirung, sinerang ing maruta, gumarenggeng, ang - gering anggung gumunggung, pinda padane si muda, prandene kudu kumaki

6b. Uripe sapisan rusak, ora dawa nalare pating saluwir kaya guwa gede singid, katrajang dening angin, gumarenggeng ang gereng tansah gumrunggung, upama pepadane wong bodo, paran - dene kudu kumaki

7a Kikisane mung sapala, palayune ngandelke yayah bibi, bangkit tatabasa luhur, telesih tatakrama, balik sira sarawungan bae durung, wruh atining tatakrama, nggon anggon agama suci.

7b. Kikisane mung sapele, palayune ngandelke bapa biyung rama ibu, pinter tatabasa duwur, resik marang tatakrama. beda ko we, sarawung bae durung, sumurup ing tembung satata [ing mang ka tegese tatakrama iku, obahing badan kedaling lesan, dadi anan-anandakake solah demes tembung manis], pangageman tatakrama prayoga becik.

8a. Socaning jiwangganira, jer katara lamun pocapan pasti, lumuh kasor kudu unggul, sumungah sesongaran yen mangkana kena ingaran katungkul kereming reh kaprawiran, nora enak iku kaki

8b. Cacading nyawa lan raga. iya katara manawa ngandika mesti lumuh kalah kudu menang, kumanggep ngebarake, manawa mangkono kena ingaran kalimpe, kandih marang panggawe 'ilmu jaya, ora enak iku, angger !

9a. Kekerane ilmu karang kekarangan saking bangsaning gaib yeku boreh paminipun tan rumasuk ing jasad, amung aneng sajabaning daging kulup yen kapengkok pancabaya, ubayane mba lenjani.

9b. Simpenane 'ilmu anggitan, gegaweyan saka ing bangsa ning kawadi, iku mung upama boreh, ora manjing sarira, mung ana sajabaning daging, angger ! manawa kapepet ing limang pake - wuh. [kang katembungake limang pakewuh mau, 1 : pesating rasa, 2 : pesating ganda, 3 : pasating pangrungu, 3 : pesating pandulu, 5 : pesating napas], ing janjine onya utawa malesed.

10a. Marmo ing sabisa bisa, bebasane muriha tyas basuki, purohitaa kang patut lan traping anggranira, ana uga angger u - gering kaprabon, abon aboning panembah kang kambah ing si - yang rati.

10b Mula ing sabisa bisa bebasane muriya ati prayoga, maguruwa kang pantes, utawa trepe ing badane, ana uga angger ugering karaton, piranine ing panembah kang kalakon rina we - ngine.

11a Iku kaki takokena, marang para sarjana kang martapa mrih tapaking tepa tulus, kawawa nahen hawa wruhamra mung - guh sanyataning ilmu, tan pasti neng janma wreda tuwin muda su - dra kaki

11b. Iki angger ! kadangokena marang wong pinter kang maratapa amurih tilasing ukuran rahayu kuwana anahan hawa - ne, sumurupa mungguh sajatining 'ilmu ora mesti ana wong tuwa utawa enom apadene mlarat, angger !

12a. Sapa entuk wahyuning A'lah, gya damilah mangu - lah 'ilmu bangkit, bangkit mikat reh mangukud, kukundaing jiwangga yen mangkana kena sinebut wong sepuh, lir ing se - puh sepi hawa, awas roroning atunggil.

12b. Sapa kang oleh wahyuning Allah wahyuning rasa banjur padang angulah 'ilmu bisa bisa anyipta angrih kuku - dane, kukudaning jiwa jasad manawa mangkono kena sinebut wong tuwa tegesing tuwa sepi hawa anyepenake ing pangangsa tuwin deduka, awas loro loroning atunggal.

13 a. Tan samar pamoring suksma, sinuksmaya winahya ing asepi, sinimpen telenging kalbu, pambukaning warana, tarlen saking liyep layaping aluyut, pinda pesating supena, sumusuping rahsa gaib.

13 b Ora samar panunggaling rasa, rinasakake linairake ing asepen kaenebake ana sajroning panggalih, wewenganing aling-aling ora luwih saka ing anteng pangrasaning pamepet, kaya pesating supena, sumusuping rasa ing dalem rasa.

14 a Sajatine kang mangkono, wus kakenan nugrahaning Hyang Widdhi, bali 'alaming asuwung, tan karem paremeyan, ing kang sifat wisesa winisesa wus, mulih mula mulanira, mulane wong anom sami.

14 b. Sajatine kang mangkono, wis kakenan wahyune ing Pangeran, bali marang 'alaming kasuciyan, ora karem marang parameyan, kang asifat wenang utawa kawasa [iya iku nepsu] uwis diuwisi bali witing sakawit, mulane wong anom kabeh.

Tembunge karengga tembung Sinom
Jarwane kawantah gancaran

1 a Nulada laku utawa tumraping wong tanah Jawi, Wong Agung ing Ngeksiganda, Panembahan Senapati kapati amarsudi, sudaning hawa lan nepsu, pinesu tapa brata nenepi ing sari ratri, anenamun karyenak tyasing sasama.

1 b. Tulada lakon becik, tumrape priyayi Jawa, Wong Gede ing Mataram, Kangjeng Panembahan Senapati, abanget mesu galih, sudane hawa deduka, dipesu kalayan laku tapa, anyenyepen ing rina wengi, anamur gawe enakeng atining sapada.

2 a Samasane pasamuwan, memangun marta matani, sinambi ing saben masa, kala kalaning asepi, lelana teka teki, nggayuh geyonganing kayun, kayunghyun eninging tyas, sanityasa pinrihatin puguh panggah cegah dahar lawan nendra.

2 b Samasane sarasehan karsa, amangun sarembug wirasa kasambi ing saben wayah, saben pepareng aning asepen, akesah tetapa, anggayuh gandulaning karep, [iya iku poke], kapencut enenging galih, ora pegat diprihatinake, santosa tekat cegah dahar lan sare.

3 a. Saben mendra saking wisma, lelana laladan sepi, nging sep sepuhing sopana mrih pana pranaweng kapti, titis tyas mamarsudi, mardawaning budya tulus, mesu reh kasudarman, neng tep ning jalaniddhi, sruning brata kataman wahyu dyatmika.

3 b. Saben kesah saka padaleman, lelampah ing ambah ambahan ing asepen, angingus sepuhing bebener, murih awas sucining karep, melenging galih amesu, lestarining panggalih rahayu, mesu panggawe prayoga, ana pinggiring sagara, bantering laku kakenan lairing batin.

4 a. Wikan wengkoning samodra, kederan wus den ideri, kinemat kamot ing driya, rinegem segegem dadi, dumadya anggra toni, nenggih Kangjeng Ratu Kidul, ndedel nggayuh nggegana, umara marak maripih, sor prabawa lan Wong Agung Ngeksiganda

4 b Sumurup wewengkoning sagara, kaubengan saubenge di raket kamor ing ati rinegem dadi segegem, dadi, banjur anggratoni, iyo Kangjeng Ratu Kidul, sumebut nggayuh langit seba marak ngasih asih, kasoran prabowo karo Wong Agung Mataram.

5a . Dahat denira aminta, sinupeket pangkat kanti, jroning 'alam palemunan, ing pasaban saben sepi, sumanggem anyanggemi ing karsa kang wus tinamtu, pamrihe mung aminta sapa'at ing teki teki, nora ketang janggut suku jaja.

5 b. Banget anggone anenuwun, rinaket dadi pangkatan garwa. ing dalem alam kebatinan, ing paambahan saben pasepen, saguh sarta anyanggemi, ing karep kang wis maton, paedah mung nenuwun, bebrekahing maratapa, ora etung laku ambarangkang.

6 a. Prajanjine abipraya, saturun turuning wuri, mangkono trahing awirya, yan amaksih mesu budi, dumadya glis dumugi, iya ing sakarsanipun, Wong Agung Ngeksiganda, nugrahane prapteng mangkin, trah tumerah darahe pada wibawa.

6 b. Prajanjine anunggal karep, saturun turune ing mburi, mangkono darahe ing aluhur, manawa isih marsudi anglakoni meres panggalihe, dadi gelis tumeka, iya ing sakarepe, Wong Agung ing mataram, wahyune tumeka saiki, run tumurun turune pada amengku luhur.

7 a. Ambawani tanah Jawa, kang pada jumeneng Aji satriya dibya sumbaga, tan liyan trahing Senapati, pan iku pantes ugi, tinulad labetanipun, ing sakawasanira, enake lan jaman mangkin, sayektine tan bisa ngeblegi kuna.

7 b. Amengkoni tanah Jawa, kang pada jumeneng Nata, satriya luwih luhur [misuwur], ora liya darahe Kangjeng Panembahan Senapati, iku uga pantes, ditelad panggalihane, ing sa kuwasane, enake karo lelakon saiki, sayektine ora bisa ngepleki biyen.

8 a. Lowung kalamun tinimbang, ngaurip tanpa prihatin, nanging ta ing jaman mangkya, pra muda kang den karemi, anelad nulad Nabi, Nayakengrat Kangjeng Rasul, kanggep ginawe umbag, saben seba mampir masjid, ngajab ajab mukjijad tibaning drajad.

8 b. Lowung manawa katimbang, ngaurip iku ora mawa prihatin, ananging ing jaman samengko, para nonoman kang di—karepi, angenut ngenut ing Nabi Nayakaning jagad Kangjeng Rasul dianggep kagawe umbag, saben seba mampir marang masjid, angajab ajab pamuja ing kanugrahan.

9 a. Anggung anggubel sari'at, saringane tan den wruhi, Dalil Chadis lan Idjemak, Qiyase nora mikani, katungkul mung kul sami bingkakan mring masjit agung, kalamun maca kutbah, lelagone Dadanggerdis, swara arum ngumandang cengkok Palaran.

9 b. Tansah angraket sari'at, syara e oradi sumurupi 1 : Dalil Pangandika tuduh, 2 Chadis seksi, 3 : Ijemak mufakat 4 : Qiyas-kanyatahan, ora nyumurupi : [1 : tuduh iku Kuran pangandikaning Allah : 2 : seksi iku kitab pangand kaning Rasul 3 : mufakal iku surat-surat pangandikaning para 'ulama : 4 : kanyatahan iku 'ilmu pangandikaning para pandita, sabab Kuran iku 'ilmune kadapuk carita, dadi kanggo syara ; kitab iku carita pepanggeran : surat iku petikan donga kang nganggo rasa : Qiyas mau kabeh ginulang kakeblat 'ilmu nganti kacekel kabeh] katungkul pada mungkul, songaran marang masjid gede, manawa maca kutbah, lelagone tembang Dandanggula, suwarane arum muluk acengkok Palaran.

10 a. Lamun sira paksa nulad, tuladane Kangjeng Nabi, ongger ! kadoban panjangkah, wateke tan betah, kaki ! sarehne sira Jawi, satitik bae wus cukup aja guru aleman nelad khas ngeblegi Pekih, lamun pengkuh pangangkah yekti karamat.

10 b. Manawa angger peksa aneniru, teladane Kangjeng Nabi, aduh angger ! kadohan panjangkah. watake ora betah, angger ! sarehne angger iku priyayi Jawa, satitik bae wes cukup, aja dadi guruning Pangaleman, angger gelem, telad para wanter netepi kaya para alim, manawa kukuh pangarahe sayekti katarima dewe.

11 a. Nanging enak ngupa boga sarehne tinitah la'if, apa ta suwiteng Nata, tani tanapi gegrami, mangkono mungguh mami, padune wong dahat cubluk, durung wruh cara 'Arab, Jawaku bae tan ngenting, paradene paripaksa mulang putra.

11 b. Mung enak ngupaya pangan, sarehne tinitah apesan, apa angabdi Sang ratu, tetandur tuwin dedagang layar, mangkono mungguh yen aku padune wong luwih bodo, durung sumurup tembung, Arab, Jawaku bae durung ngentek, paradene kumapeksa memulang anak.

12 a. Saking duk maksih taruna, sadela wus anglakoni, aberag marang agama, maguru anggere khaji sawadine tyas mami, banget wedine ing besuk, pranatan akhir jaman, tan tutug kaselak ngabdi, nora kober sembahyang gya tinimbalan.

12 b Saka nalika isih anom, sadela wis anglakoni, birahi marang agama, saben khaji den ginuron, wadine atiku, banget wediku ing besuk, pangkataning jaman akhir, durung tumeka kabanjur wis ngawula, ora kober sembahyang banjur tinimbalan.

13 a. Marang ingkang angsung pangan, yen kasuwen den dukani, abubar kuwur tyasingwang lir kiamat saben ari, bot Allah apa Gusti, tambah-tambuh solahingsun lawas lawas nggahita rehne ta suteng priyayi yen mamriha dadi kaum temah nista.

13 b. Marang kang aparing pangan, manawa kasuwen didukani, abubar kuwur atiku kaya kiyamat saben dina, abot Allah apa Gusti, salahku ora karuhan, lawas-lawas mudeng, sarehne aku anak priyayayi, manawa mardah dadi kaum temah asor.

14 a. Tuwin ketip suragama, pan ingsun nora winaris, angsur baya ngantepana, pranatan wajibing urip, lampahan angleluri, aluraning pra leluhur, kuna kumunanira, kongsi tumekeng samangkin, kikisane tan liyan amung ngupaboga.

14 b. Utawa kesib wanter ing agama, aku ora waris, aluhung prayoga ngantepi, tata tataning kawajiban urip, lelakon angleluri, aluraning para leluhur, ing biyen - biyen nganti tumeka saiki, wewatesane ora liya mung ngupaya pangan.

15 a. Bonggan kang tan merlokeno, mungguh ugering uga· urip, uripe lan tri prakara, wirya artati winasis, manawa kongsi sepi, saka wilangan katelu, telas tilasing janma, aji godong jati aking, temah papa papariman ngulandara.

15 b. Bonggan kang ora merlokake, mungguh ugering nga-urip, ajine saka ing telung prakara, luhur [darajat] arta [dunya] pinter, manawa nganti sepi, saka ing wilangan katelu, entek tilasing manusa, aji godong jati garing, ngadepi sepi anjejaluk kaya ula nalosor.

16 a. Kang wus waspada ing patrap, mangayut ayat winasis, wasana wosing jiwangga, melok tanpa aling - aling, kang ngalingi kalingling, wenganing rasa tumlawung keksi saliring jagad, anglangut tanpa tepi, yeku aran tapa tapaking Hyang Suksma.

16 b. Kang wis waspada marang patrap, ngimpuni karep ora kewran, putus marang uwosing badan nyawa, ceta ora mawa weweranan kang ngalingi katon, wenganing rasa gumawang, katon sakehing lelakon, angalangui tanpa antara, iya iku ingaran tapa labeting Pangeran.

17 a. Mangkono janma utama tuman tumanen ing sepi, ingsaben rikala masa, mangsah amemasuh budi, laire anetepi, ing reh kasatriyanipun, susila anor raga, wignya met tyasing sasami, yeku aran wong barek, berag agama.

17 b. Mangkono iku wong linuwih, matuh manggon marang pasepen, ing saben kala masa, mangsah amemasuh budi, laire netepi, ing panggawening kasatriyan, tetep ngasorake sarira bisa ngupaya panggalihing liyan, iya iku wong barek birahi agama.

18 a. Ing jaman mengko pan ora, arahe para taruni, yen antuk tuduh kang nyata, nora pisan den lakone ,banjur njujul ken kapti, kakekne arsa winuruk, ngandelken gurunira, panditaningpraja sidik, tur wus manggen pamucunge mring ma'rifat.

18 b. Ing waktu mengko pan ora, pangarahe para nonoman manawa oleh pituduhan kang sajati, ora pisan dilakoni, banju, njujulake ati, kakeke arep winulang, ngandelake gurune, panditaning nagara bener, tur wis manggon pamecane marang ma ri'fat.

Tembunge karenggo tembang Pucung

Jarwane kawantah gancaran

1 a. 'Ilmu iku kalakone kanti laku, lekase lawan khas, tegese khas nyantosani, santa budya pangekese dur angkara.

1 b. 'Ilmu iku kalakone kanti laku, lekase karo khas, tegese khas iku bisa nyantosani, panggalih wening pamlepese nepsu ala

2 a. Angkara gung neng angga tansah gumulung, gegolong anira, tri loka lekere kongsi, yen den umbar ambabar dadi rubeda.

2 b. Mulat-mulat banget, ana ing badan tansah ubengan, gegolongane telung dunungan nganti ngaleker, [iya iku nepsu Lumawah, Amarah, Sufiyah], manawa kaumbar ambabar dadi rubeda.

3 a. Beda lamun wus sengsem reh ing asamun, semune ngaksama, sasamane bangso sisip, sarwa sareh saking mardi martotama

3 b. Beda karo wis kasengsem panggawe karep nastapa, semune angapura. [Iya iku jatmika,] sagunging bangsa kaluputan, anganggo sareh saka mardi kaluwihan.

4 a. Taman limut durgameng tyas kang weh limput, kerem ing karamat, karana karoban ing sih, sihing Suksma ngabda saardi gengira.

4 b. Waskita marang lelungidan tata alaning ati kang aweh kalalen, ketem marang kamulyan, sabab kaebekan ing seneng, peparinging Allah kabeh sagunung gedene.

5 a. Yeku patut tinulad - tulad tinurut, sapituduhira, aja-kaya jaman mangkin, keh pra muda mundi diri lafal ma'na.

5 b. Iku pantes ditulad - tulad sarta tinurut, sapituduhe, aja kaya jaman saiki, akeh wong anom mundi kumaanggep sumurup lafal ma'na.

6 a. Durung khusus kasusu kaselah besus, ama'nani lafal kaya sayid weton Mesir, pendak - pendak angendak gunaning janma

6 b. Durung terang kasusu kaselak birahi, anjarwani tem - bung 'Arab, kaya dene sayid weton tanah Mesir, saben - saben angendakake kapinteraning wong - wong.

7 a. Kang kadyeku kalebu wong ngaku aku, akale alangka, elok Jawane den mohi, paksa langkah angangkah kawruh ing Mekah.

7 b. Kang kaya mau kalebu wong ngaku aku, akale mo-kal, gumaib Jawane ora di arepi, paksa langkah angarah kawruh ing Mekah.

8 a. Nora weruh, rosing rasa kang rinuruh, lumeketing ang-ga, anggere pada marsudi, kana kene kahanane nora beda.

8 b. Ora sumurup rosing rasa kang digoleki, mulet ing sarira, jangji pada amanggalih, ing kana kene kanyatahane ora ana bedane.

9 a. Uger lugu denta mrih pralebdeng kalbu, yen kabu kabuka, ing drajat kajating urip, kaya kang wus winahyeng sekar Srinata.

9 b. Uger temen anggone amrih pakolehing panggalih, ma-nawa katarima kawengakake ing nugraha karepe ing ngaurip kaya kang wis kalairake ing tembang sinom

10 a. Basa 'ilmu mufakate, lan panemu, pasahe lan tapa, yen satriya tanah Jawi, kuna - kuna kang ginilut tri prakara.

10 b. Tembung kawruh mufakate karo panemu, pasahe karo tapa, manawa satriya tanah Jawa, kuna - kuna kang ginilut telung prakara.

11 a. Lila lamun kelangan nora gegetun, trima yen kata-man, sak serik sameng dumadi, tri legawa nalangsa srah ing Batara

11 b. Lila manawa kelangan ora gegetun, tarima manawa kakenan, sak serik padaning titih, telu murah ngasor pasrah, ing batin.

12 a. Batara gung inguger nggraning jejantung, jenek Hyang Wisesa, aneng pasenedan suci, nora kaya si muda mudar angkara.

12 b. Dyadmika-pinda Batara Agung, kauger jroning jan-tung, ngeningake angen-angen, ana pasumpenan suci, ora kaya wong anom mudar murka.

13 a. Nora urus kareme anguwus-uwus, uwose tan ana, mung janjine muring-muring kaya buta buteng betah nganiaya.

13 b. Ora meneng kareme muni - muni, rasane ora ana, mung mestine deduka, kaya danawa buteng tur betah wawe pa-ngrenah.

14 a. Sakeh luput ing angga tansah linimput, linimpet ing sabda, narka tan ana udani, lumuh ala ardane ginawe gada.

14 b. Sagung kaluputan ing badan tansah kaalingan, kasi-ngidake ing pangandika, ngira ora ana sumurup, lumuh ala mur-kane kagawe gegebug.

15 a Durung punjul ing kawruh kaselak jujul kaseselan ha-wa, cupet kapepetan pamrih, tangeh nedya Anggambuh mring Hyang Wisesa.

15 b. Durung linuwih ing 'ilmune kaselak kebak, ka'sen de-ning hawa, cupet dening kapepetan paedah, tangeh aredya anglan-tihake ing dyatmika.

Tembunge karengga tembang Gambuh
Jarwane - kawantah - gancaran

1 a. Samengko ingsun tutur, sembah catur supaya lumun-tur, dingin raga cipta jiwa rasa, kaki ing kono lamun katemu, tun-da nugrahaning Manon.

1 b. Samengko aku wewarah, sembah papat supaya ambrekahi, 1 : jasat af al, 2 : ati asma, 3 : roh sifat, 4 : rasa dzat, angger ! ing duwur iku pada karo tembungan : 1 : sari'at, lakuning badan 2 : tarikat lakuning ati, 3 : hakikat lakuning nyawa, 4 : ma'rikat lakuning rahsa, lakuning badan iku eneng suci, lakuning ati iku ening, lakuning nyawa iku awas, lakuning rahsa iku enget), ing kono manawa katemu, tanda nugrahaning Pangeran

2 a. Sembah raga puniku, pakartine wong amagang laku, sesucine asarana saking warih, kang wus lumrah limang waktu, wantu, wataking wawaton.

2 b. Sembah jasat iku, panggawene wong amagang laku, resike sarana saka ing banyu, kang wis mufakat limang waktu, waktu ajeging pangeran.

3 a. Ing nguni : uni durung, sinarawung wulang kang sinerung, lagi iki bangsa kcas ngetogken anggit mintonken kawignyanipun, sari'ate elok - elok.

3 b. Biyen - biyen durung, ametuki wulang kang piningit, lagi iki bangsaning khas ngandasake anggite, amitongtonake kapinterane, tata carane gaib - gaib.

4 a. Tik - tik kaya santri dul, gajeg dadi santi brahi kidul, sauruting Pacitan pinggir pasisir, akeh wong kang pada ngguguanggering guru calemong.

4 b. Saben - saben kaya santri kang aran Dul, gajege iku santri brahi tanah kidul, saurute desa Pacitan pinggir sagara, akeh wong kang anggugu saujare, anggering guru pating calemong.

5 a. Kasusu arsa weruh, cahyaning Hyang kinira yen karuh, ngarep - arep kurup arsa den kurebi, tan weruh yen urip iku, akale kaliru enggon.

5 b. Kasusu arep sumurup, cahyaning Pangeran kinara manawa genah, ngarep - arep kliru sedya arep dianggepi, ora sumurup manawa urip iku, akale kaliru panggonan.

6 a. Yen ta janma karuhun, tata titi tumrah tumaruntun, bangsa sri'at tan winor lan laku batin, dadi nora duwe bingung, kang pada nembah Hyang Manon.

6 b. Manawa jaman dhihin, patrap karesikake turun tumurun, golonganing sari'at ora kacampur karo laku batin, dadi ora duwe bingung, kang pada anembah pangerane.

7 a. Lire sari'at iku, kena uga ingaranan laku dingin ajeg kapirdone ataberi, pikolihe, putraningsun nyenyeger badan mrih kaot.

7 b Tegese sari'at iku, kena uga ingaranan laku, dihin ajeg kapindo taberi, pakolehe, angger anakku ! nyenyeger sarira murih kuwat.

8 a Wong seger badanipun, kulit daging otot balung tungtum tumrah ing rah memarah antenging ati, antenging ati nenungku, angruwat ruweding batos.

8 b. Wong seger badane, kulit daging otot balung pada tungtum, tumuruh marang getih marakake antenging panggalih, antenging ati amesu, anyampurnakake rendeting batin.

9 a Mangkono mungguh ingsun, ananging ta sarehne asnapun, beda beda panduk pandummg dumadi, sayektine nora jumbah, tekad kang pada linakon.

9 b. Mangkono mungguh karepku, ananging ta sarehne warna - warna beda - beda kakenan bagiyaning dumadi, kang tamtu ora sarujuk, tekad kang pada linakon.

10 a. Nanging ta kudu tutur, rehne tuwa tuwase mung catur, bok lumuntur lelantaran murih linuwih, sapa temen tinemu, nugraha geming keprabon.

10 b . Ananging kudu wewarah rehne tuwa tuwase mung pangandika, bok ngelingi lelantaran murih linuwih, sapa kang temen - temen katemu, wahyu gede agem agemaning karaton.

11 a. Samengko sembah kalbu yen lumintu uga dadi laku, laku agung kang kagungan Narapati, patitis teteping kawruh, meruhi marang kang among.

11b. Samengko sembahing ati, manawa lumintu uga dadi laku, laku gede kang kagungan Sang Ratu, patitis tetep ing ilmune nyumurupi marang kang ngemong.

12 a. Sucine tanpa banyu, mung nyenyuda kaardaning kalbu, pambukane tata titi ngati - ati, atetek talaten atul, tuladan maring waspaos.

12 b. Sucine tanpa banyu, mung nyenyuda kamurkaning ati, pambukane tata ngentakake pangati - ati, atetek talaten kulina, tuladan marang waspada.

13 a. Mring jatining pandulu, panduking don dedalan satuhu lamun lugu legutaning reh maligi, lageyane tumalawung, wenga-'ning alam kinaot.

13 b. Maring sajatining pangawruh, raketing don marganing kajaten manawa temen—temen kulina oleh panggawe temen, lageyane gumawang wenganing 'alam kang linuwih.

14 a. Yen wus lampah kadyeku, sarat sareh saiskareng laku kalakone eneng ening awas eling, ilanging rasa tumlawung, kono adiling Hyang Manon.

14 b. Manawa wis laku kaya mangkono, sarate ati sareh samubarang laku. kalakone wjange mangkene : 1 : eneng, kang dilakoni jasad ora pradulen kang dudu wajibe, 2 : ening. kang di lakoni ati, darbeya panggalih sabar tawakal 3 : awas, kang dilakoni roh nyawa. nyumurupane ala beciking sifat, 4 : eling, kang dilakoni rahsa, engeta marang ala beciking karsa, ilanging rasa gumawang, ing kono adile Pangeran.

15 a. Gagare ngunggar - kayun, tan kayungyun mring ayuning kayun, bangsa anggit yen ginigit nora dadi marmanta dan awas emut, mring pamurunging lelakon.

15 b. Wurunge angunggar karepan, ora kapencut marang beciking karepan, bangsa anggit manawa disarakake ora dadi, [kaya ta yen pawarta goroh, pangatik-atik], mula di awas enget, marang wurunging lelakon.

16 a. Ing mengko kang tinutur sembah katri kang sayekti katur, mring Hyang Suksma suksmanen saari - ari, arahen dipun kacakup, sembahing jiwa, sutengong !

16 b. Ing mengko kang kacarita, sembah kaping telu kang sayekti katur, maring Hyang Suksma karasa sadina dina, arehen supaya kacakup, sembahing nyawa, sutaku !

17 a. Sayekti luwih prelu, ingaranan pepuntoning laku, kalakuwan kang tumrap bangsaning batin, sucine lan awas emut mring 'alame lama amot.

17 b. Sayekti luwih prelu, diarani pepuntone ing laku lelabetan kang tumrap bangsaning batin, sucine karo awas enget, marang alaming lawas bisa kalebu.

18 a Ruktine ngangkah ngukud, ngiked ngruket tri loka kakukud, jagad agung kinukud lan jagad cilik, den ngandel kumandel, kulup ! mring kelabang 'alam kono.

18 b. Pratikele angarah ngukud agawe ruked ngukud jagad telu, jagading kabir dikukud karo 'alam gaib, dingandel kumandel, angger ! marang kumandaping 'alam kono.

19 a. Kaleme mawa limut, kalamatan dening 'alam kanyut, sanyatane iku kanyatahan, kaki, sajatine yen tau emut, sayekti tan bisa amor.

19 b. Keleme mawa lali, katengeran dening 'alam sir, sajatine iku kanyatahan, angger ! sajatine manawa ora enget, sayekti ora bisa kumpul.

20 a. Pamete saking luyut, sarwa sareh saliring pangayut, lamun yitna kayitnan kang miyatani, tar - len mung pribadinipun kang katon tinonton kono.

20 b Panjupuke saka ing memet, sarwa sareh sakabehing kasengsem, manawa yitna [prayitna] kareksa kang sejati, ora liya mung deweke, kang katon tinonton ing kono.

21 a. Nanging ywa salah surup kono ana sajatining urub, yeku urub pangareb urubing budi, sumirat - sirat narawung kadya kartika katongtong.

21 b. Ananging aja ana salah panampa, ing kono ana sajatining urub, yaiku urub pangareb urubing budi [sajatine abra - markata], sumirat - sirat sarawungan, kaya lintang katon, [iya-iku urub wolu, sawiji kang warna, bokmanawa kang dikarepake : urub siji wolu kang warna, kaya kang kasebut ing dalem layang Dewa Ruci].

22 a. Yeku wenganing kalbu, kabuka saka wengku winengku, wewengkone wus kawengku neng sireki, nging sira uga winengku mring kang pinda kartika byor.

22 b. Iya iku wenganing panggalih, kabukane saka wengku - winengku, wewengkone wis kawengku ana ing sira, ananging sira uga winengku, maring kang mimba lintang abyor.

23 a. Samengko kang sun tutur, gantya sembah ingkang kaping catur, sembah rasa karasa rosing dumadi, dadine wus tanpa tuduh, mung kalawan khasing batos.

23 b. Samengko kang tak-warahake, genti sembah kang kaping pat, sembah rasa karasaning kawula, dadine wis tanpa pitu— duhan, mung kalayan khasing batin.

24 a Kalamun durung mengku, aja pisan wani ngaku-aku, antuk siku kang mangkono iku, kaki ! kena uga wenang muluk, kalamun wus pada melok.

24 b. Manawa durung mengku, aja pisan wani ngaku - aku, oleh sesiku kang mangkono iku, angger ! kena uga wenang ngre - gem, manawa wis pada kanyatahan.

25 a. Meloke ujar iku, yen wus ilang sumelanging kalbu, amung kandel kumandel ngandel ing takdir, marmanta den awas emut, den memet yen arsa momot I.

25 b. Meloke ujar iku, manawa wis ilang semelanging panggalihe, mung kang kandel kumandel ngandel marang takdire, mulane diawas enget, dimemet manawa arep momot TITI.

——— <R> ———

ISI BUKU IKI

—— sRs ——

PANUTUPE SARJANA KANG AMARDENI

Tembunge uga karengga tembang Gambuh Jarwane kawantah gancaran

1 a. Tamat panitranipun, ari Soma Kacaturing tengsu, ing Jumadi,lakhir Be sangkaling warsi, luhur - catur - kesti - sunu, ru - mojong puji kasarjon I.

1 b. Entek panulise, ing dina Senen tanggal kaping Pat, ing sasi Jumadi'lakhir taun Be, angka 1840 (wijange : luhur - O, catur - 4, kesti - 8, sunu - 1), jumurung atur pepuji kacan-dongan, I.

ΦΑΧΕΒΟΟΚ.ΧΟΜ/ΒΑΨΤ.ΑΚΒΑΡ